

Maruša Avguštin

SEJEM OTROŠKIH KNJIG V BOLOGNI

Ali bi lahko zapisali, v čem se je letošnji sejem otroških knjig v Bologni (23.–26. 3. 2010) razlikoval od prejšnjega? Težko, ker je že nekaj let opaziti zmanjševanje stonjic z razstavljenimi knjigami, le da je bilo letos še opaznejše. Verjetno moramo to pripisati recesiji, ki se pozna na mnogih, če ne na vseh področjih. Enako se že nekaj let osrednja ilustratorska razstava pričenja z deli ilustratorjev izjemno bogate pripovedi v avtorsko sicer povsem različnih oblikah realizma, nagrajenih z najvišjimi nagradami (Einar Turkowski, 2008, dobitnik velike nagrade BIB 2007, Roberto Innocenti, 2009, med drugimi nagradami prejemnik nagrade Hansa Christiana Andersena za ilustracijo, 2008, Tássies, 2010, nagrajenec v letu 2009 z veliko nagrado BIB). Po tako močnih umetniških osebnostih na področju ilustracije smemo pričakovati, da se bo trend v neki varianti realizma verjetno nadaljeval. Ob dejstvu, da je ilustracija vezana na zgodbo (lahko tudi brez besed) in hkrati z njo zamejena, pa mora dobra ilustracija izpolnjevati likovne zakonitosti kakor npr. slika. Od tod izhaja njena posebnost, ki ji vsak slikar ne more ali ne želi slediti, čeprav neredki med njimi slikajo in ilustrirajo. Za tiste med njimi, ki ne pristajajo na skrajnosti in ekshibicionizem sodobnih likovnih praks, ki so neredko brez umetniške vrednosti, postaja ilustracija

azil, znotraj katerega lažje uveljavljajo svoje likovne zamisli. Vendar posebej mladi avtorji vnašajo v ilustracijo mnoge elemente postmodernizma na umetniško polnovreden način.

Kljub opisanim posebnostim, ki v ilustraciji trajajo že nekaj let, in kljub zanimivim vsakoletnim soočanjem ilustratorjev, pisateljev, založnikov itd. v ilustratorski kavarni, je bil letos razgovor z vsestranskim umetnikom Shaun Tanom in s predstavitvijo ilustracij knjige *The Arrival* (2006, Avstralija, prevod v italijanščino 2008 izšel pri Elliot Edizioni v Rimu) nekaj posebnega. Umetnik je združil surrealistično in realistično slikarsko govorico s starimi fotografijami in pripovedmi izseljencev in izgnancev različnih generacij iz raznih okolij, zbranih po knjižnicah in arhivih, in jo upodobil v enkratno likovno pripoved in izpoved, posvečeno svojim staršem.

Tudi gostujoče razstave so na Sejmu otroških knjig že utečene, vendar je letošnja gostjo Slovaško odlikoval izjemno bogat spremljajoči katalog. Na domiselni predstavitvi smo videli dela starejše, srednje in mlade generacije slovaških ilustratorjev, ki so bili v katalogu predstavljeni s študijami njihovih najvidnejših strokovnjakov tako za slovaško ilustracijo kot za otroško literaturo in z vsemi drugimi podatki o zgodovini BIB-a, njihovih nagrad, Bibiane in

BAB-a (Bienale animacij Bratislava). Tako srečanje s Shaun Tanom in katalog slovaške razstave vendarle lahko imenujemo posebnost letošnjega Sejma otroških knjig v Bologni.

Posebno doživetje je bila tudi obsežna skupna predstavitev ilustracij Dušana Kállaya in njegove žene Kamile Štanclove v Palazzo d'Accursio v Bologni, ki je na ta način jasno opozorila na sorodnosti in razlike njune ilustratorske govorice. Podoben topel kolorit in bogata fantazija je bila očitna pri obeh, le da je bila slednja pri Kállayu pogosto skrivnostnejša in včasih tudi bolj srhljiva. V isti palači je bila tudi zelo atraktivna razstava igrač, ki so jih izdelali študentje in profesorji likovnih šol v organizaciji Bibiane, Mednarodne hiše umetnosti za otroke. Sicer pa je bilo v mestu v času Sejma otroških knjig mnogo različnih, tako slovaških kot italijanskih in drugih umetniških prireditev.

Kljub že večkrat zapisani želji, da bi se tudi slovenska ilustracija predstavila zunaj svojih meja, nam primer Slovaške v Bologni skoraj jemlje pogum. Vendar ne bi smeli obupati. Potrebni bi bili le vztrajnost in primerna skromnost.

Predstavitev skupnega prizadevanja Alenke Sottler in Nika Grafenauerja z njunimi *Prividi* (Nova revija, 1999) bi bila lahko tako kot Shaun Tanova knjiga *The Arrival* posebno doživetje. Pogrešali smo jo tako na stojnici Mladinske knjige kot na stojnici Javne agencije za knjigo Republike Slovenije. Po našem prepričanju bi umetničine formalno dognane črno-bele risbe, polne tesnobe in ne-navadnega humora, brez dvoma sodile tudi na osrednjo ilustratorsko razstavo. Ne želimo izgubiti upanja, da se bo to prej ko slej zares zgodilo.

Osrednja ilustratorska razstava

Ne glede na dejstvo, da tudi razstava ilustracij v letu 2010 ni prinesla zelo

opaznih sprememb, razen izjemnih ilustracij katalonskega umetnika Tássiesa, je bolonjski pregled vsakoletne ilustratorske bere najprestižnejši prikaz tovrstne likovne ustvarjalnosti z vsega sveta. Morda je bil letos le količinsko nekoliko manj obsežen. Posebnost bolonjske razstave je tudi že uveljavljena skupna predstavitev mojstrov ilustracije in po mnenju žirije nadarjenih perspektivnih začetnikov, ki prihajajo iz različnih šol. Mednarodna žirija priznanih strokovnjakov za ilustracijo je v spremljajočem katalogu opisala zahtevnost izbire del za razstavo in izčrpne razgovore ter utemeljevanja za in proti, saj tudi ocenjevalci prihajajo iz različnih kulturnih okolij, kar je lahko kdaj resna ovira za sporazumno odločitev. Vendar jih je končni kompromis potešil, saj verjamejo, da na ta način širijo svoje obzorje možnosti likovnega izražanja in nudijo gledalcem res pisano paletu likovnih pristopov z vseh kontinentov.

V tem kratkem zapisu ni mogoče ovrednotiti ilustratorskih prispevkov posameznih držav, lahko pa zapišemo nekaj zapažanj.

Žal tudi letos na razstavi ni bilo nobene slovenskega avtorja. Ne vemo, če se je kdo potegoval za uvrstitev nanjo. Včasih nam je bil šele katalog s podatki o razstavljalcih, z zaznamkom, da so bili nekateri izbrani avtorji za razstavo še študentje, v pomoč, da smo se sprijaznili z njihovo vključitvijo. Navadno mlade avtorje odlikuje bogatejša domišljija in manjša izvedbena dognanost, a tudi to ni pravilo. Prevladujoča ploskovitost izražanja, ki je na razstavi prevladovala, je morda pogojena tudi z azijskim kulturnim vplivom, medtem ko je bilo pri narodih nekdanje Sovjetske zveze oz. za avtorje, katerih priimki so razkrivali slovansko poreklo, pogostejše opaziti bolj plastično oblikovanje figur. Za ilustracijo prevladujoče figuralno upodabljanje so kdaj pa kdaj presenetili panoramski

slikarski pogledi, vredni, da bi viseli na stenah. Med številnimi ilustratorskimi tehnikami je bilo letos opaziti več različnih grafičnih tehnik. Dokaj opazen je bil delež kolaža in kombinacij kolaža s klasično ilustracijo ali/in s fotografijo in seveda računalniških rešitev. Humorja in igrivih ilustracij je bilo bolj malo.

Izjemen je bil delež **Tássiesa**, ki je bil tudi avtor naslovnice ilustratorskega kataloga 2010. Njegov izrazito avtorski slog je mešanica najrazličnejših vplivov z opaznimi elementi romanskega kiparstva, pop arta in stripa, mešanica vzvišenega in banalnega, nikakor ne lepotnega ali otrokom posebej prilagojenega izraza, ob tem pa je globoko ekspresiven, hkrati tragičen in komičen. S takim postmodernim ustvarjanjem se lahko predstavi le resničen umetnik.

Z najbolj pestrimi ilustratorskimi rešitvami so se letos predstavili Japonci. Zdaj so bili s črtno risbo blizu Kleeju z liričnim izrazom, zdaj surrealistično obarvani v plastično oblikovanih figurah, zdaj spet v kontrastni živi barvitosti z uporabo otroške izraznosti, ali pa so se, kot npr. Junko Nagano (1966) v *The Gardener's Dreams/Vrtnarjevih sanjah*, močno približali znamenitemu staremu mojstru ilustracije Mauriceu Sendaku, če naštejemo le nekaj primerov.

Številčno in tudi po izrazni raznolikosti so izstopali Italijani. Morda je bila pri njih letos manj kot lani opazna surrealistično obarvana pripoved, je pa italijanska ilustracija pokazala vrsto rešitev, ki so pričale o poznavanju moderne in sodobne slikarske umetnosti, vključene v ilustratorske pripovedi, ne tako redko prilagojene otrokovi dojemljivosti. Tudi humor je bilo zaznati pogostejše kot pri večini ilustracij na razstavi. Na drugi strani ni bil redek slikarski pristop skrivnostno učinkujočih upodobitev in izrazitega estetskega ugodja, a tudi groteskne črno-bele in barvne ilustracije.

Med bogato zastopanimi sta bili tudi nemška in francoska ilustracija. Če za francosko ilustracijo velja že kar pregovorna rafiniranost v idejnih zamislih in tehničnih rešitvah s ščepcem humorja, ki zahteva inteligentnega gledalca, je nemško ilustracijo zaznamovala velika izrazna pestrost, od formalno izbrušenih klasičnih črtnih ilustracij, ki s pretiravanjem privlačijo otroka, okornih opisovanj dogajanja, slikarskih prizorov brez besed s poudarkom na naturalistični izvedbi, prepleteni s surrealizmom, vse do črno-belih ilustracij, ki s črtno risbo figur in z obiljem črnine sugestivno posredujejo tragično vsebino propadanja človekove duševnosti (Petra-Silvia Tanck: *Dementia in Progress*).

Raznolika je bila korejska ilustracija – od otroško oblikovanih figur v močnem živem koloritu in z rabo kolaža, neredko kombiniranega s fotografijo, subtilnih slikarskih prikazov krajine, do vznemirljive upodobitve mesta v ptičji perspektivi, nad katerim vlada fantastičen kositrni medved z malim dečkom v tehniki akvarela in risbe s peresom (Gi-Hun Lee, 1980).

Po pestrosti izrazov z naslonom na moderno slikarstvo in tudi po otrokom prijazni pripovedi je bil opazen delež španske ilustracije, ki je kot nekaj kuriozum vseboval tudi fotografije eksotičnih damskih pričesk. Izraelci, ki so na bolonjski razstavi že tradicionalno številčno skromno zastopani, so letos s slikarskim pristopom, razpetim med evropskim in azijskim načinom, posredovali morda najbolj nenavaden magičen svet, tako v dekliških figurah, lebdečih v le nakazanem prostoru (Ofra Amit, 1966), kot v slikarsko podobno obravnavanih nenavadnih človeških in živalskih bitjih (Natalie Pudalov, 1980).

Ob dejstvu, da smo našeli le nekatere dežeje, je nujno poudariti, da so bila vsa razstavljena dela študijsko enako poglobljeno obravnavana in so bistveno

obogatila spekter razstavljenih podob, tako po načinu likovnih prijemov kot po bogastvu vsebinskih pripovedi. Danci, npr., ki so nekaj let nazaj predstavljali najbolj revolucionarne rešitve s poudarjanjem nelepkih ilustracij, so tokrat prispevali preprosto ilustratorsko pripoved v kombinaciji črtne risbe in akvarela, blizu našemu Marjanu Mančku ali Ančki Gošnik Godec v njenih risarsko poudarjenih ilustracijah. Francoski avtor Sébastien Orsini (1985) je z nedomišljjsko ilustracijo živali s kombinirano tehniko linoreza in akrila ustvaril sugestivne upodobitve, ki s fantazijsko govorico in hkratno eksaktnostjo predstavitev tekmujejo z domišljjskimi ilustracijami. Sicer pa že nekaj let opažamo, da so nedomišljjske ilustracije neredko tekmice domišljjskim, zato na razstavi niso več pokazane ločeno. Kot zanimivost lahko zapišemo, da je ilustracija mladega francoskega avtorja Daniela Halle (1987) *The Crowd* po razmestitvi miniaturnih likov v krogu ali polkrogu, s praznim osrednjim prostorom spominjala na našega Dušana Muca (1952), skicoznost in grotesknost množice pa na ilustracije Aleksandra Brezlana (1981) za Kafkin *Proces*. Nemška ilustratorica Constance von Kitzing (1980) je bila s prizoriščem z želvo, kamenjem in listjem podobna likovnemu pristopu Rože Piščanec.

Strokovna žirija za knjige:

- predsednik Antonio Faeti, Bologna, Italija
- članica Ginette Caron, Milano, Italija
- član Jacob Hope, Manchester, Velika Britanija

Strokovna žirija za izbor ilustracij za razstavo:

- Belén G. Freirejro, Španija
- Yukiko M. Hiromatsu, Japonska
- Vladimir Radunsky, Rusija, ZDA
- Martin Salisbury, Anglija
- Gaia Stock, Italija

Za razstavo je prispelo 2.454 del iz 58 držav. Izbranih je bilo 87 avtorjev iz 20 držav: Avstralije, Belgije, Češke, Danske, Francije, Nemčije, Madžarske, Irana, Izraela, Italije, Japonske, Koreje, Litve, Romunije, Rusije, Južne Afrike, Španije, Švedske, Tajvana in Anglije.

Podeljene so bile naslednje nagrade:

- Nagrada za domišljjsko ilustracijo FICTION:

De Boomhut, jedkanice Ronald Tolman, ilustracije Marija Tolman.

Nominiranci so bili še:

Such dir was aus, aber beeil dich, besedilo in ilustracije Nadia Budde, *Little Tree*, tekst in ilustracije Katsumi Komagata, *Ici Londres!*, besedilo Vincent Cuvelier, ilustracije Anne Herbauts, *Temple Built of stone*, besedilo Kim Mi-hye, ilustracije Choe Mi-ran.

- Nagrada za nedomišljjsko ilustracijo NON FICTION:

The Riverbank, besedilo Charles Darwin, ilustracije Fabian Negrin.

Nominiranci so bili še:

The Drum Calls Softly, besedilo David Bouchard in Shelley Willier, ilustracije Jim Poitras, *L'Herbier*, besedilo in ilustracije Emilie Vast.

- Nagrada za nove horizonte NEW HORIZONS:

Do!, besedilo Gita Wolf, ilustracije Ramesh Hengadi in Shantaram Dhadpe.

Nominiranci so bili še:

Two Friends, besedilo in ilustracije Hoda Haddadi, *Armo con letras las palabras*, besedilo in ilustracije Alejandro Magallanes,

Tchibum!, besedilo Gustavo Borges, ilustracije Daniel Kondo.

- Nagrada za prvenec OPERA PRIMA: *There Was an Old Lady Who Swallowed a Fly*, oblikovanje knjige in ilustracije Jeremy Holmes.

Nominiranci so bili še:

Ouaf Miaou Cui-Cui, besedilo in ilustracije Cécile Boyer,
Time flies, ilustracije Susana Reisman.

Na Sejmu otroških knjig v Bologni 2010 je Mednarodna zveza za mladinsko književnost (IBBY) proglasila tudi Andersenova nagrajenca, pisatelja Davida Almonda iz Velike Britanije in ilustratorko Jutto Bauer iz Nemčije, dobitnika IBBY-Asahi Reading Promotion Award, ki jo bosta prejeli The Osu Children's Library Fund iz Gane in Convenio de

Cooperación al Plan de Lectura, Medellín iz Kolumbije.

Eden osrednjih dogodkov sejma je bil razglas letošnje prejemnice nagrade ALMA (Astrid Lindgren Memorial Award), ki je pripadla belgijski pisateljici in ilustratorki Kitty Crowther.

Slovenska sekcija IBBY je za Andersenovo nagrado za leto 2010 nominirala pesnika Toneta Pavčka in ilustratorko Ančko Gošnik Godec, za ALMO ilustratorki Lilo Prap in Alenko Sottler in za nagrado za promocijo branja Ljudsko knjižnico iz Metlike za projekt Romi, povabljeni v knjižnico.

Čeprav s predlogi tudi tokrat nismo bili uspešni, je pomembno vztrajati. Prej ali slej bomo morda uspeli, le verjeti in vztrajati moramo in nuditi našim avtorjem vseh generacij, ki ustvarjajo za otroke in mladino, čim boljše pogoje za njihovo ustvarjalnost.

Josep Antoni Tàssies Panella: *Un dia és un dia* (1996)